

Arnhem,
24 november 2003

Geachte mevrouw de Staatssecretaris, leden van de Raad voor Cultuur, bestuurders en ambtenaren van de Oostelijke en landelijke overheden,

Mijn naam is Dorine Cremers en ik ben artistiek leider van **Theaterwerkplaats Generale Oost** in Arnhem. Met dit schrijven doe ik een aanvraag om een structurele subsidie te mogen ontvangen in de periode 2005-2008. Ik ben blij dat de Raad en het Rijk mij veel vrijheid laten voor de vorm waarin ik mijn beleid en deze aanvraag wil motiveren. Ik heb gekozen voor de briefvorm om mijn persoonlijke betrokkenheid bij en invulling van **Generale Oost** over het voetlicht te krijgen.

Mijn persoonlijke betrokkenheid is namelijk groot. Je kunt een instelling als **Generale Oost** niet vlot trekken als je er niet dag en nacht gepassioneerd mee bezig bent. Het bestuur van **Generale Oost** en ikzelf hebben altijd gesteld dat we in de praktijk moesten aantonen dat **Generale Oost** een onmisbare plaats inneemt voor de regio, maar ook landelijk bijdraagt aan verhoging van de kwaliteit van het theaterlandschap. Het geeft de grootst mogelijke voldoening als je in twee en een half jaar tijd een idee dat anderen bedacht hebben, kunt inrichten tot een niet meer weg te denken instelling in Arnhem.

Dat **Generale Oost** haar plek heeft gevonden in het Oosten staat buiten kijf. Theatermakers weten de weg naar de Rijnstraat inmiddels te vinden. Ook de studenten van de toneelschool en de dansacademie komen in grote getale kijken naar de presentaties en nemen actief deel aan de georganiseerde bijeenkomsten en discussies. We werkten samen met verschillende partners uit de regio, zoals Tg. Oostpool, Kwatta, literatuurfestival De Wintertuin en Productiehuis Oost Nederland. Daarnaast is **Generale Oost** inmiddels bekend onder de vakgenoten en participeert in het netwerk van theaterwerkplaatsen en productiehuizen. Kortom: we zijn geen onbekende meer.

Ik heb mij in de afgelopen periode altijd goed gesteund geweten door verschillende partners. In de eerste plaats natuurlijk door de diverse overheden en instellingen die het mij financieel mogelijk maakten om te opereren, zoals Provincie Gelderland, Gemeente Arnhem en het FAPK. Maar ook de niet aflatende steun van de diverse partners uit de regio, vertegenwoordigd in het bestuur, heeft ertoe geleid dat ik in een vertrouwde omgeving kon werken en **Generale Oost** kon opbouwen tot wat het nu is. We zijn de pioniersfase ontgroeid, het wordt tijd om een aantal zaken écht goed te regelen om de volgende fase in te kunnen gaan.

Concept

In maart 2001 ben ik door het bestuur aangesteld als artistiek leider van iets wat op dat moment nog een concept was en waar ik vorm aan moest gaan geven. Er lag het verleden van het vorige productiehuis, Independance, en er lag een ontwerp voor een nieuw op te zetten werkplaats.

In 1998 werd het functioneren van productiehuis Independance door de commissie Baartmans onder de loep genomen. In zijn rapport Het Oostelijk Toneelbestel constateerde de commissie dat *"Independance binnen de oostelijke toneelwereld weinig herkenbaar is en niet erg leeft"*. Als oorzaken zag de commissie onder andere de *"niet optimale band met de Arnhemse toneelschool, de anonieme en weinig functionele huisvesting en het feit dat onderzoek en ontwikkeling naar buiten toe onvoldoende zichtbaar zijn"*. Tegelijkertijd werd een aantal aanbevelingen gedaan voor verbetering, waarvan de belangrijkste was: *"de vestiging van een werkplaats in Arnhem met een eigen inspirerende en herkenbare huisvesting en een sterke artistieke en maatschappelijke binding"*.¹

De negatieve beoordeling van Independance door de Raad voor Cultuur in 2000, leidde tot de opheffing van dit productiehuis.

De Raad voor Cultuur en de provinciale en gemeentelijke overheden waren het er echter, evenals de commissie Baartmans, over eens dat een stad als Arnhem, met een rijke theaterinfrastructuur en een groot conglomeraat van kunstopleidingen (ArtEZ), een theaterwerkplaats nodig heeft. Gemeente Arnhem en Provincie Gelderland hebben daarop, samen met het ministerie, de handen ineengeslagen om een nieuwe theaterwerkplaats op te richten waar onderzoek en ontwikkeling weer centraal zou staan. Provincie Gelderland nam de nieuw in te richten werkplaats structureel op in haar cultuurnota 2001-2004 voor een bedrag van € 186.360 per jaar en Gemeente Arnhem deed hetzelfde voor een bedrag van € 35.680 per jaar. De Raad voor Cultuur deed de toezegging de nieuwe instellingen in het Oosten (de nieuwe werkplaats, Kwatta, Toneelgroep Oostpool) tussentijds te evalueren. Deze tussenevaluatie heeft daadwerkelijk plaatsgevonden en leverde een positief beeld op. Helaas heeft de tussenevaluatie geen positieve financiële consequenties gehad. Het FAPK honoreerde in 2002 een aanvraag van **Generale Oost** voor een, eenmalige, meerjarige programmasubsidie met een bedrag van € 34.000 per jaar voor de periode 2002-2004.

Omdat de nieuwe theaterwerkplaats vanaf het begin kon rekenen op de daadwerkelijke betrokkenheid maar ook de actieve steun van alle partijen -Musis Sacrum/ Stadsschouwburg, ArtEZ (afdeling toneel en dans), Introdans, Toneelgroep Oostpool en Keesen & Co- is er een sterke maatschappelijke en artistieke binding binnen Arnhem die voorkomt dat er opnieuw een situatie van isolement ontstaat zoals in het geval van Independance en die zorgt voor een daadwerkelijke inbedding in het Oosten.

Opdracht en doelstelling

De opdracht en doelstelling die het bestuur, naar aanleiding van het rapport van de commissie Baartmans en in samenspraak met de overheden, formuleerde, waren helder:

"de theaterwerkplaats biedt jong talent de kans ideeën en plannen te verwezenlijken, zich verder te ontwikkelen en aansluiting te vinden op het professionele circuit. De theaterwerkplaats is daarmee een actief bemiddelingscircuit en een cruciale schakel tussen opleiding en professionals/ afnemers. Ze levert een actieve bijdrage aan de ontwikkeling van zelfstandige kunstenaars. Binnen de werkplaats worden de makers door professionals artistiek en productioneel begeleid en uitgedaagd om ideeën uit te werken, aan te scherpen en te toetsen aan het publiek. De werkplaats moet goed

¹ Het Oostelijk Toneelbestel van de commissie Baartmans

*gastheerschap tonen en een constructieve partner zijn. De werkplaats schuwt geen risico en is gericht op samenwerking tussen verschillende toneelgeneraties. De artistiek leider van de werkplaats scout actief door 'n goede relatie met de opleidingen in Arnhem en een netwerk in het land. Er bestaat een actieve relatie met de professionele gezelschappen. De werkplaats heeft een kleine organisatie die erop gericht is de makers te ondersteunen. Het maakproces moet inzichtelijk gemaakt worden, zodat de aanwezige studenten in de stad door de aanwezigheid van werkplaats hun ideeën vormen en hun waarnemingsvermogen scherpen. De werkplaats is gehuisvest in een herkenbaar gebouw met repetitie-, presentatie- en ontvangstruimtes. De werkplaats is gericht op het Oosten, maar heeft een landelijke uitstraling."*²

Vormgeven

Daar sta je dan, midden in Arnhem. Het papier met de doelstellingen en de opdracht in de hand, de inkt nog nat. Even slaat de paniek toe, want er is niets dan dat papier en een heel warm welkom, maar dan is het gewoon bij het begin beginnen: huisvesting zoeken, naam verzinnen, team formeren, makers spreken/ scouten, ideeën ontwikkelen, doelstellingen uitwerken en dit alles vormgeven.

De naam **Theaterwerkplaats Generale Oost** is niet zonder reden gekozen. Generale (denk aan generale repetitie) Oost (Nederland) is een werkplaats: het onderzoek en het werkproces staan voorop. **Generale Oost** is geen productiehuis dat voorstellingen produceert en verkoopt. Alleen als een presentatie interessant is of als er sprake is van een vervolgtraject dat een iets grotere reikwijdte moet hebben, wordt er, bijvoorbeeld bij een andere werkplaats, een gastvoorstelling gegeven.

De presentatie/ voorstelling is het doel waarnaar wordt gewerkt, maar geen doel op zich. Het proces, de weg die wordt afgelegd van eerste uitgangspunt naar uiteindelijke presentatievorm, is nét zo belangrijk als het resultaat en wordt inzichtelijk gemaakt naar buiten toe d.m.v. tussentijdse presentaties. Hoe komt een podiumkunstenaar van het eerste idee tot een inhoudelijk, artistiek en publiekelijk interessant eindresultaat, daar gaat 't om. De presentatie maakt deel uit van het proces: hoe presenteert je, in welke vorm, op welk tijdstip, hoe reageert het publiek, waarom en hoe ga je daar mee om? De projecten binnen **Generale Oost** noemen we dan ook werktrajecten; de ene keer duurt zo'n traject drie, de andere keer acht weken. Soms leidt het tot een redelijk volwaardige voorstelling met alle toeters en bellen, soms tot een kleine presentatie voor genodigden. Het gaat erom aan te sluiten bij de ontwikkeling van de maker: **Generale Oost** wordt immers gevormd door de makers die er werken en niet andersom: niet de artistieke kleur of ontwikkeling van **Generale Oost** staat voorop, maar de artistieke kleur en ontwikkeling van de makers.

Het begrip theatermaker moet u in deze brief opvatten in de ruimste zin van het woord: "*een regisseur, een choreograaf, een toneelschrijver of een uitvoerend kunstenaar zoals een danser, acteur etc. Een theatermaker levert een creatief aandeel aan het maakproces en is (mede)verantwoordelijk voor het gemeenschappelijk ontwikkelde eindresultaat.*"³ **Generale Oost** begeleidt getalenteerde theatermakers die afgestudeerd zijn aan de toneelschool en de dansacademie in Arnhem en dat maakt **Generale Oost** uniek voor Nederland: het is de enige werkplaats waar zowel dans- als toneelprojecten worden geïnitieerd en begeleid. Niet voor niets zijn er in de afgelopen drie jaar allerlei cross-overs ontstaan.

² Het Oostelijk Toneelbestel, commissie Baartmans
Theaterwerkplaats Arnhem, Marcel de Groen

³ Kweekvijvers of speeltuinen?, Noël Fischer

Voordat ik als artistiek leider bij **Generale Oost** begon, heb ik tien jaar als dramaturg gewerkt bij toneelgroep De Trust en dat heeft mijn smaak en mijn kijken onmiskenbaar beïnvloed. Gezien dit verleden is het geen wonder dat ik een voorliefde heb voor teksttoneel en toneelschrijvers. Ik kan theatermakers op dat vlak goed begeleiden en heb een groot netwerk binnen en kennis van het hedendaagse Nederlandse toneel. Het begeleiden van dansprojecten was nieuw voor mij maar ook dat gaat me goed af. Het op de hoogte blijven van de ontwikkelingen binnen de hedendaagse Nederlandse danswereld is echter geen sinecure. Niet in de laatste plaats omdat het menselijkerwijs onmogelijk blijkt, naast alle toneelvoorstellingen ook nog eens alle dansvoorstellingen te volgen. Vanaf januari 2004 zal ik daarom samenwerken met een dansadviseur, Leontien Wiering. Deze adviseur zal mij bijpraten, tips geven over voorstellingen en heersende trends. Daarnaast adviseert zij bij het begeleiden van of het zoeken naar begeleiders voor de dansprojecten. De adviseur staat ten dienste van mij persoonlijk. Als artistiek leider blijf ik degene die de uiteindelijke keuzes maakt voor de choreografen en dansers.

Visie, oorspronkelijkheid en vakmanschap

Het contact tussen **Generale Oost** en de opleidingen in Arnhem waar **Generale Oost** haar makers vandaan plukt, is intensief en gebaseerd op een wederzijds goed vertrouwen. Ik ken de opleiding en de studenten, zij kennen mij. Ik volg de leerlingen gedurende de hele opleiding, geef les op de toneelschool en adviseer aan de Dance Unlimited opleiding. Het is van belang om niet alleen het eindexamenwerk van studenten te zien, maar ze ook gedurende hun hele opleiding te volgen, zodat hun ontwikkeling waar te nemen is. Als je weet wat voor vlees je in de kuip hebt, kun je beter selecteren en zodoende het écht bijzondere talent oppikken. Op een dergelijke manier volg ik ook de studenten aan de regieopleiding te Amsterdam. Bij mijn aanstelling werd mij verteld dat de criteria voor selectie van de theatermakers door de artistiek leider zouden worden bepaald. In de afgelopen periode hebben deze selectiecriteria zich op wel haast natuurlijke wijze aan mij opgedrongen: een combinatie van visie, oorspronkelijkheid en vakmanschap.

Visie is van belang omdat je als theatermaker, zeker in tijden waarin de legitimatie van kunst een onderwerp is, moet weten waarom je theater maakt en hoe je je verhoudt tot de maatschappij en het vak.

Oorspronkelijkheid is van belang in verband met de diversiteit van het aanbod, maar in combinatie met visie ook van belang voor de theatermaker zelf: hij moet weten hoe het landschap in elkaar zit en hoe hij daarbinnen wil opereren en zich onderscheiden.

Vakmanschap vind ik een vereiste in verband met de verregaande ver-IDOLS-ering van de sector. Het is mijn stellige overtuiging dat je het professionele theatercircuit en het amateuristische theatercircuit niet met elkaar moet verwarren. Beiden zijn van belang voor de vrijetijdsindustrie, zeker. Maar als het gaat over de professionele podiumkunst, over de uitvoering, dan moet je kwaliteit bewaken, met name voor het publiek. Het is niet raar dat iemand net zoveel kan genieten van de voetbalwedstrijd van zijn zoontje als van een wedstrijd van Feyenoord. Ik neem alleen aan dat die persoon terecht verwacht dat het niveau van Van Persie dat van zijn zoontje overstijgt.

Maar hoe werken deze fraaie theoretische selectiecriteria en het daaropvolgende werktraject in de praktijk?

Generale Oost is een facilitair, dienstverlenend en inhoudelijk coachend bedrijf: we leggen de voorwaarden neer waaronder beginnende podiumkunstenaars optimaal kunnen groeien. Een theaterwerkplaats is géén vervolgopleiding maar een opstap naar het professionele veld. Daarom moet de maker een stap verder komen dan op school. Het gaat erom hun blikveld te verruimen, hen méér mogelijkheden aan te

bieden dan wat zich op het eerste gezicht bij henzelf aandient. Binnen de beschermende omgeving van een theaterwerkplaats, moet een theatermaker de confrontatie aangaan met zijn vak, zijn collegae en de wereld. Podiumkunst is teamsport en juist dat kun je alleen in de praktijk leren. Het is aan een theaterwerkplaats om hiervoor de condities te scheppen, het is aan de theatermaker om deze kans te grijpen.

Soms nodig ik theatermakers uit om een project bij **Generale Oost** te komen doen, in andere gevallen komen de theatermakers zelf met plannen. Maar elke keer wordt veel tijd genomen voor de voorbereidende fase, ook als het nog niet duidelijk is of iemand daadwerkelijk iets gaat doen bij **Generale Oost**. Jonge makers zien vaak door de bomen het bos niet meer, de subsidiepaden zijn bezaaid met mogelijkheden maar ook vol valkuilen en artistiek gezien staan ze nog aan een onzeker begin. Op dit punt, vanuit ervaring en plaats binnen het werkveld, coacht **Generale Oost**, wijst de weg en fungeert als spin-in-het-web. Juist in het creëren van de voorwaarden, treed ik sturend op: wat is de samenstelling van de groep, hoe formuleert de maker het uitgangspunt van het onderzoek c.q. fascinatie?

Ik probeer combinaties te stimuleren tussen jong en oud (lees ervaren en minder ervaren), maar ook tussen Arnhem en niet-Arnhem. Voor ieder werktraject wordt een begeleider met ervaring gezocht, speciaal voor dat project. Als de theatermaker samen met **Generale Oost** alle voorwaarden en uitgangspunten heeft neergelegd, wordt er groen licht gegeven voor een project. Tijdens het werkproces stel ik me volgend op en probeer door het stellen van de juiste kritische vragen de eigen artistieke ontwikkeling van de makers tot bloei te laten komen. In de laatste fase, de presentatiefase, begeleid ik met name op voorstellingsniveau. Een evaluatie van het proces achteraf, zorgt ervoor dat de makers én **Generale Oost** hun bevindingen leren omschrijven en tot inzet kunnen maken van een volgende stap.

Doorstroming

Die volgende stap, daar gaat het om. In de eerste plaats voor de theatermaker zelf want **Generale Oost** is op de weg die de theatermaker aflegt immers een tussenstation, geen eindpunt. **Generale Oost** draagt samen met de maker de verantwoordelijkheid voor de doorstroming, waar dan ook naartoe en in welke vorm dan ook. Daarom adviseer ik over de volgende stap, zowel inhoudelijk als organisatorisch. Wat zijn de juiste voorwaarden om artistiek verder te komen? En zou die volgende stap goed zijn om te maken bij **Generale Oost**, bij een andere werkplaats, bij een productiehuis, in een gezelschap of met een eigen gezelschap? De projecten die bij **Generale Oost** gemaakt worden, staan daardoor niet op zichzelf, maar in duidelijke relatie tot de artistieke ontwikkeling van de maker.

De heersende verbeterde focus van beleidsmakers op de, slechts uiterlijk waarneembare en resultaatgerichte, doorstroming van makers (met name binnen toneel) naar de gezelschappen en de grote zaal, getuigt voor mij van een verarmde visie op het Nederlandse toneel. De diversiteit van het aanbod moet je vieren, daar zijn wij in Nederland groot en (artistiek) rijk door geworden. Talent heeft tijd nodig om tot bloei te komen en moet gekoesterd worden. Ik heb het hier niet over het blijven vertroetelen van middelmaat, dat is iets heel anders. Maar neem de regisseurs die op dit moment grote triomfen vieren in onze grote én middelgrote zalen, sommige ook internationaal: Hoe lang zijn die niet al bezig en waar zouden zij zijn geweest zonder de steun van mensen die hun talent, door alle mislukkingen heen, bleven steunen, zowel financieel als artistiek? En wat te denken van al die andere meer collectieve of onafhankelijke theatermakers die niet de ambitie hebben een repertoiregezelschap te leiden of langs die weg door te stromen? Hun lafheid of onkunde verwijten, doet afbreuk aan de artistieke meerwaarde die zij hebben ter verrijking van het aanbod. Laat de theatermakers door hun artistieke eigenheid het

landschap bepalen. Kwaliteit (visie, oorspronkelijkheid en vakmanschap) moet ontwikkeld worden en de tijd hebben om te groeien. Alleen door in de praktijk veel te werken, kan een getalenteerde theatermaker zich verder ontwikkelen en daadwerkelijk bewijzen.

Werkplaatsen zijn in eerste instantie bedoeld om mensen te laten wérken. Dat de grote gezelschappen de laatste tijd ook zelf hun verantwoordelijkheid voor de doorstroming nemen door jonge makers intern op te leiden, valt toe te juichen. Dat zij daarmee de functie van de werkplaatsen zouden overnemen, is onzin. Een gezelschap heeft in eerste instantie een verantwoordelijkheid voor zichzelf, de eigen artistieke ontwikkeling en het eigen publiek. Zij kan nooit in die mate selecteren en begeleiden als de werkplaatsen, wiens primaire functie deze begeleiding is. Vooropgesteld dat de werkplaatsen hun taak goed uitvoeren, zorg dragen voor ontwikkeling, coaching en doorstroming en financieel voldoende draagkracht hebben om die taak goed uit te voeren. **Generale Oost** geeft tijd en ruimte om te werken, maar altijd met de blik gericht op een toekomst buiten de theaterwerkplaats, in de professionele praktijk. Na afloop van een werktraject worden de vervolgstappen en de concrete mogelijkheden daartoe met de theatermakers besproken. Ik probeer daarbij heel actief, met inzet van mijn netwerk, de theatermakers waar ik in geloof, in het veld "uit te zetten". Daartoe is er goed contact en overleg met de instellingen/gezelschappen die deze mogelijkheden kunnen bieden, in de eerste plaats binnen de regio (Tg. Oostpool, Keesen&Co, Kwatta en Kwattalab), maar ook landelijk.

Overigens wordt in de discussie over doorstroming mijns inziens steeds het aspect van de instroom vergeten. Er rijzen meer en meer particuliere opleidingen als paddenstoeltjes uit de grond. Er verschijnen steeds meer ongeschoolde soapsterren op de televisie die uitgroeien tot heuse filmhelden. Dat levert, samen met de instroom vanuit de reguliere opleidingen, een gigantische aanwas van acteurs en dansers op die allemaal menen recht te hebben op een plek in het bestel. Natuurlijk is het de taak van werkplaatsen om talent te selecteren, maar het kan niet zo zijn dat, met een dergelijke grote instroom, de verantwoordelijkheid voor de doorstroom alleen gelegd wordt bij dit middensegment. Willen we ons eigen vakgebied serieus nemen en niet te grabbel gooien, dan wordt vakmanschap als criterium, naast visie en oorspronkelijkheid, echt belangrijk. Instroom, doorstroom en uitstroom zijn niet los van elkaar te zien en verdienen overkoepelend beleid.

Eigen herkenbare huisvesting

Een theatermaker kan pas groeien en ontwikkelen als hij werkt in de praktijk. Bij **Generale Oost** kan er gewerkt worden in de theaterzaal van Theater aan de Rijn. Bij mijn aanstelling als artistiek leider, was er nog geen duidelijkheid omtrent de huisvesting. Independance zat weggestopt in de grote Schouwburg en heeft mede daardoor nooit die goede gastheer kunnen zijn en uitstraling kunnen hebben die onontbeerlijk is voor een werkplaats. Het is voor mij altijd een noodzakelijke voorwaarde geweest dat **Generale Oost** zou kunnen beschikken over een permanente, herkenbare en makkelijk toegankelijke huisvesting. Die werd met hulp van Gemeente Arnhem, in augustus 2001 gevonden in Theater aan de Rijn. Hoewel het pand in slechte staat verkeerde is het in de afgelopen periode, niet in de laatste plaats door hulp van de theatermakers zelf en een leger van enthousiastelingen, toch gelukt om Theater aan de Rijn weer voor een publiek beschikbaar te maken. Het feit dat de huisvesting wordt gedeeld met Theatergroep AdHoc, Keesen & Co en Dapper heeft een levendig theaterklimaat tot gevolg. De ongemakken worden echter ook zichtbaar: er zijn twee fantastische zalen die helaas niet tegelijkertijd bespeeld kunnen worden in verband met geluidsoverlast. Tegelijkertijd repeteren is ook al een hele toer. Gezien het aantal projecten dat Generale Oost per jaar doet is het

noodzakelijk om uit te gaan zien naar extra ruimte. Ook de concrete plannen die er zijn om meer presentaties van werkplaatsen onderling uit te wisselen maken deze extra repetitieruimte noodzakelijk.

Uitwisseling van voorstellingen is zowel voor het klimaat rond **Generale Oost** belangrijk, alsook voor de theatermakers zelf. Het is in Arnhem niet mogelijk om kennis te nemen van het aanbod van jong talent. De kleine zaal van Schouwburg Arnhem programmeert in een te vroeg stadium om nog ruimte te laten voor dit aanbod dat pas laat bekend wordt omdat het direct gerelateerd is aan toekenning van projectsubsidies van het FAPK. Die op hun beurt zelf weer een reisverplichting stellen waar jonge makers nauwelijks aan kunnen voldoen, gezien het te laat bekend worden van de toekenning van gelden en het hysterisch vroeg programmeren van programmeurs. Toen **Generale Oost** de voorstelling Pasolini van de jonge theatermaker Marcus Azzini naar Arnhem haalde schreef Suzanne Hoenderdaal: *"Deze voorstelling was overigens niet gebrouwen in de werkplaats van Generale Oost maar als gastvoorstelling uit Amsterdam gehaald. Hulde! Niet alleen voor het initiatief maar ook voor de keuze"*.⁴ In de toekomst wil **Generale Oost** ongeveer tien van dergelijke gastvoorstellingen per jaar programmeren. Overigens bestaat er een afstemming met de Schouwburg Arnhem over deze gastprogrammering. Indien een theatermaker in de Schouwburg kán staan, gebeurt dat ook. De Schouwburg is immers veel beter in staat voor de publieksbegeleiding te zorgen.

Generale Oost en de collega werkplaatsen en productiehuizen

Generale Oost maakt deel uit van het netwerk van theaterwerkplaatsen en productiehuizen in het land. Tussen deze instellingen is op het niveau van de artistiek leiders een informeel overleg gaande. We houden elkaar op de hoogte, bespreken de diverse voorstellingen en theatermakers met elkaar om ervoor te zorgen dat er geen eilandjes ontstaan. Maar zoals ook uit de boekuitgave Kweekvijvers of speeltuinen? blijkt, is het erg moeilijk om de instellingen met elkaar te vergelijken, aangezien de financiële positie en praktische omstandigheden zo verschillend zijn. Merkwaardig fenomeen is ook dat iedere theaterwerkplaats zijn eigen salariëring hanteert. Naar mijn idee moet dat in de toekomst veranderen. Het is onduidelijk naar de theatermakers toe, maar ook naar de politiek. Het is op dit punt volstrekt onmogelijk de kosten van de verschillende werkplaatsen te vergelijken. Bovendien valt het op dat van de dertien instellingen die in bovengenoemde uitgave worden besproken, er slechts vier in de regio opereren (Generale Oost, Huis van Bourgondië, Grandtheatre, Productiehuis Brabant) en de anderen samenklonteren in de Randstad.

De Oostelijke regio heeft recht op landelijke erkenning en structurele ondersteuning van het zgn. middensegment waar experiment, vernieuwing en doorgroei mogelijk wordt gemaakt. Wil er een evenwichtige culturele infrastructuur in het Oosten kunnen blijven verdient het Oosten een plek waar verandering wordt ingezet, waar het kleinere talentvolle initiatief kan groeien en waar het topniveau van morgen ontstaat. Theaterwerkplaats **Generale Oost** is die plek.

Bij Generale Oost ontdekt u vandaag de theatermakers van morgen.

---

⁴ De Gelderlander, 23-9-2003

Kwantiteit

Eind 2003, wanneer **Generale Oost** haar eerste twee en een half seizoen erop heeft zitten, kunnen we de balans opmaken:

Generale Oost begeleidde 15 *werktrajecten*, waarvan 8 toneel, 3 dans en 4 cross-overs en 31 *acteurs/ regisseurs*, 15 *dansers/ choreografen*, 10 *componisten/ muzikanten*, 9 *vormgevers* en 11 *technici* (zie brochure)

Generale Oost organiseerde 10 *theatergesprekken*

Generale Oost verstreekte 5 *schrijfp opdrachten*

Generale Oost programmeerde 5 *uitwisselingsvoorstellingen* van jonge theatermakers

Generale Oost initieerde het *Korte Scène Festival*, een ontmoetingsweekend voor theaterschoolleerlingen van de theaterscholen uit Utrecht, Maastricht, Amsterdam en Arnhem. Men werkte een weekend lang samen aan een speciaal hiervoor geschreven korte scène van Ko van den Bosch.

Generale Oost presenteerde haar werktrajecten een week lang in de Schouwburg Arnhem onder de noemer *Generale Oost te gast in Schouwburg Arnhem*

Generale Oost organiseerde een *masterclass auditietraining* i.s.m. Marc van Bree (Kemna Casting)

Generale Oost ontving een tegemoetkoming in loonkosten via *Stichting Podiumkunstwerk*

Generale Oost produceerde in opdracht van toneelgroep Polly Maggoo de voorstelling Mustang met *projectsubsidie* van het FAPK

Generale Oost verwierf een meerjarige programmasubsidie van het FAPK voor drie jaar

Generale Oost ontving voor twee schrijfp opdrachten een aanvulling op het auteurshonorarium van het *Lira-Fonds*

Generale Oost ontving voor twee werktrajecten aanvullende subsidie van het *Fonds Cultuur* van Gemeente Arnhem,

Generale Oost coproduceerde met *Productiehuis Oost-Nederland* (Medea) en *Danswerkplaats Amsterdam* (Somewhere)

Professionaliteit

Al deze activiteiten werden met een minimum aan overhead gefinancierd. Bewust en in samenspraak met het bestuur is geprobeerd de overhead laag te houden, om zoveel mogelijk geld te kunnen spenderen aan dat waar het om gaat: toneel- en dansprojecten. Bovendien moesten we ons in deze opstartfase eerst bewijzen. Maar de kwaliteit van de geleverde diensten aan de theatermaker mag en kán niet langer lijden onder deze omstandigheden.

De jonge regisseuse Maaïke van Langen stelt het volgende over de werkplaatsen: "*Je mag aan de slag maar er kan vervolgens he-le-maal niets. Bij de werkplaatsen is er doorgaans geen geld, de zaaltjes zijn er klein en de productieapparaten zijn vaak slecht. Zo leer je nooit om professioneel te werken, met een goed duidelijk plan te komen. Onzin, die werkplaatsen. Mij krijgen ze er met geen stok meer in.*"⁵

---

⁵ NRC, 10-10-2003

Ik denk dat **Generale Oost** jonge theatermakers goed en professioneel begeleidt als het gaat om de artistieke inhoud, maar geef Maaïke van Langen gelijk als het gaat over het beschikbare budget: de theaterwerkplaatsen in Nederland moeten, zonder uitzondering, voldoende budget krijgen om hun taak naar behoren uit te voeren. Er moet geld zijn om professionele productieprocessen te kunnen doorlopen. Pas als dat in orde is kun je de werkplaatsen afrekenen op kwaliteit van begeleiding en coaching. Het is onmogelijk productieprocessen professioneel te begeleiden, te coachen en te sturen als je daar niet de professionele mankracht of het benodigde geld voor hebt. De kwaliteit leidt hieronder. **Generale Oost** heeft zich de afgelopen tweeënehalf jaar door de moeilijke pioniersfase heen geworsteld, heeft zichzelf bewezen maar wil betere kwaliteit leveren binnen een professionele context.

Ambitie

Voor de toekomst, de periode 2005-2008, is het beleid daarom vrij eenvoudig. Ik wil heel graag doorgaan op de ingeslagen weg om met betere middelen en voldoende personeel, betere kwaliteit aan te kunnen bieden, zonder verlies van gedrevenheid, enthousiasme en/ of hoge artistieke standaard. **Generale Oost** blijft primair gericht op de getalenteerde beginners, afgestudeerd aan een opleiding, die de mogelijkheid krijgen tot het doen van onderzoek in de praktijk. **Generale Oost** gaat in de komende jaren samenwerken met de afdeling theaterwetenschap van de Universiteit van Utrecht (Chiel Kattenbelt). Onderzoeksprojecten zullen nauw gevolgd worden door studenten aan de masters opleiding en de resultaten van deze onderzoeken worden, naast dat ze bij **Generale Oost** openbaar gemaakt worden in de vorm van presentaties, nauwkeurig beschreven en gepubliceerd. We willen niet méér producties per jaar maken maar voldoende financiële ruimte hebben om regisseurs en choreografen met meer dan twee acteurs /dansers in een groep te kunnen laten werken. Naast de getalenteerde beginners worden er ook mogelijkheden geboden aan iets ervarener theatermakers die een nieuwe of volgende stap willen zetten. **Generale Oost** wordt als instelling voldoende gesubsidieerd om dit te kunnen bekostigen, de theatermaker hoeft zelf geen geld mee te nemen. De beleidsprioriteiten binnen de artistieke uitgangspunten blijven het accent op onderzoek en ontwikkeling (6 werktrajecten per seizoen), het accent op de Nederlandstalig toneelschrijfkunst (3 schrijfp opdrachten), het accent op het maken van combinaties van makers en samenwerking tussen hen stimuleren (masterclasses, theatergesprekken, Korte Scène Festival), het accent op de Oostelijke regio zonder daarbij de landelijke trends uit het oog te verliezen (geen reisverplichting en programmeren van 10 uitwisselingsvoorstellingen) en het actief samenwerken met diverse instellingen in de regio en het land (universiteit, hogeschool, gezelschappen en productiekernen).

Generale Oost wil in de komende vier jaar niet ineens iets anders of veel meer gaan doen, maar dat wat we doen kwalitatief beter doen. We willen niet groeien in de breedte maar in de kwalitatieve diepte. Daarvoor is een minimum aan professioneel personeel noodzakelijk. De kernfuncties (artistieke leiding, zakelijke leiding, productie, publiciteit en techniek) moeten professioneel, op hoogwaardig niveau en binnen een vast team uitgevoerd worden. De rest van de taken wordt op freelance basis of middels incidentele adviezen gedaan.

De artistieke en zakelijke leiding wordt verdeeld over twee personen. Bovendien moeten deze functies, evenals de functie van productieleiding, wat betreft salariëring recht doen aan het niveau van de functie en het aantal gewerkte uren.

Er moet een technicus komen die naast de begeleiding van de projecten ook de inventaris van het pand en de zaal onderhoudt (op dit moment wordt steeds per project iemand ingehuurd. Niet alleen is dat duur, iedere keer weer moet die persoon op nul beginnen, in de puinhoop).

Ook de publiciteit dient op niveau te worden uitgevoerd. **Generale Oost** had in de afgelopen periode over publieke belangstelling niet te klagen: met name vakgenoten, onze primaire doelgroep, kwamen kennis nemen van de ontwikkelingen van (jongere) collegae. Jonge theatermakers hebben echter ook schreeuwend behoefte aan ander publiek: dat is namelijk hun toekomstig publiek. Om dit publiek te bereiken zijn meer mensen en middelen nodig.

Het is vanaf het begin duidelijk geweest dat de in 2001 beschikbaar gestelde financiële middelen ontoereikend waren. Om de werkplaats te beginnen en op te zetten was dat echter geen probleem: het is goed om vertrouwen te moeten verdienen en een bepaalde periode van pionieren werkt zelfs zuiverend. Een startende onderneming krijgt lange tijd, zeker in geval van **Generale Oost**, alle goodwill. Het maakt niet uit dat de zaken nog niet helemaal op orde zijn, de charme van de beginner overwint. Maar deze beginnercharme raakt op. De buitenwereld begint, terecht ook, eisen te stellen aan de bedrijfsvoering. Maar ook de theatermakers en de organisatie als zodanig ondervinden last van de voortdurende financiële druk. Kortom, **Generale Oost** heeft kwaliteit van mensen nodig en die kwaliteit kost geld. We zijn het aan de makers en de toekomst van de Nederlandse Podiumkunsten verplicht om onze taak bevlogen, maar ook (meer dan) naar behoren uit te voeren. Toch?

In de hoop dat ik u enthousiast gemaakt én overtuigd heb van de noodzaak, het belang en mijn passie voor **Theaterwerkplaats Generale Oost**,

met vriendelijke groeten
Dorine Cremers